

**Van:** De vertegenwoordiging van 500 partijen uit de achterbannen van de City Deal Circulair en Conceptueel Bouwen, Building Balance, Cirkelstad en Gideon Building Transition Tribes.

**Aan:** De onderhandelaars van de Provincie

Den Haag, 20 maart 2023

Geachte onderhandelaars,

Jullie staan voor de opgave om te komen tot een nieuw Provinciaal Coalitieakkoord. Er ligt zowel een grote uitdaging in het creëren van toekomstperspectief voor het landelijk gebied als voor het behalen van de woningbouwdoelstellingen met een lagere stikstofuitstoot en een toekomstbestendig verdienmodel voor de agrarische sector.

In deze brief geven wij, namens de diverse koplopergroepen die wij representeren, onze visie op deze grote uitdagingen. Een visie om toe te kunnen werken naar een duurzame bouwsector en een toekomstbestendige agrarische sector. Daarbij bieden we hulp aan door drie oplossingsrichtingen mee te geven, voor uw gemak hebben we tekstvoorstellen gedaan die u zou kunnen overnemen in het coalitieakkoord:

1. Blijven boeren door bouwmaterialen te verbouwen.
2. Blijven bouwen door toekomstbestendig te bouwen.
3. Toekomstbestendige gebiedsontwikkeling door ondersteuning van gemeenten.

### **1. Blijven boeren door bouwmaterialen te verbouwen**

De Rijksoverheid heeft als doel gesteld om de stikstofuitstoot in 2030 met 50% te hebben verlaagd. Als gevolg daarvan vindt enorme discussie plaats over de toekomstbestendigheid van boerenbedrijven en daarmee het landelijk gebied. Er is veel geld te besteden uit een Stikstoffonds, maar onduidelijkheid over hoe dit geld op een effectieve manier besteed kan worden.

De teelt van vezelgewassen die als grondstof kunnen dienen voor bouwmaterialen kan voor agrariërs die extensiveren (veehouders en akkerbouwers) een aanvullend of nieuw verdienmodel vormen en daarmee een toekomstperspectief bieden voor zowel boeren als het landelijk gebied (en de bouw, zoals uit het volgende punt blijkt). Het experimentenprogramma Building Balance laat zien dat zowel de agrarische sector, de industrie als de bouwsector bereid zijn hier samen grote stappen in te zetten. RVO rekende voor het ministerie van BZK en LNV uit dat deze manier van extensiveren naast een forse stikstofreductie ook leidt tot 1,8 Mton CO<sub>2</sub>-reductie per jaar per 2030.

Door in te zetten op het telen van extensieve vezelgewassen kan de Provincie via en binnen de PPLG-plannen ondersteunen bij de transitie naar een toekomstbestendige landbouwsector én tegelijkertijd de stikstofuitstoot terugdringen. Bepaalde gewas-productcombinaties, zoals inblaasstro van Miscanthus voor het isoleren van bestaande daken, vragen om nieuwe regionale ketens. Pilots in Noord-Brabant laten al zien dat dit kan met rendabele saldo's voor de boeren. Daarmee kunnen uitkoop en waardedalingsvergoedingen worden voorkomen en kunnen boeren blijven ondernemen als ze dat

willen. Hierbij ontstaan nieuwe ketens voor bijvoorbeeld het verwerken van deze teelten tot isolatie- en plaatmateriaal en werkgelegenheid in de regio.

Naast werkgelegenheid draagt dit bij aan een zelfvoorzienende regio, een belangrijk thema voor een circulaire economie. Deze regionaal geproduceerde materialen zijn namelijk zowel geschikt voor duurzame nieuwbouw in de regionale woningbouwopgave als voor verduurzaming van de bestaande gebouwen.

Zo wordt de regionale economie versterkt en zowel de stikstof- als de CO<sub>2</sub>-uitstoot van de woningbouw enorm verlaagd. Door het beperkte gewicht van biobased bouwmaterialen kan tevens veel makkelijker worden gewerkt met emissieloos materieel, wat de stikstofuitstoot van de bouw nog verder terugdringt en de bouw potentieel zelfs emissieloos maakt.

#### *Tekstvoorstel 1*

Wij faciliteren deals tussen woningcorporaties en boeren over de afname van biobased vezelproducten voor de isolatie van (bestaande) woningen zoals recentelijk gebeurde in de MRE-regio. We ondersteunen de ontwikkeling van nieuwe ketens van land tot pand samen met de landbouw- en de bouwsector. Het Rijk biedt mogelijkheden tot ondersteuning daarvoor, wij zullen actief verkennen hoe we daar gebruik van kunnen maken bij deze inspanning.

#### *Tekstvoorstel 2*

Wij nemen de productie van biobased bouwmaterialen mee in de ontwikkeling van ons Provinciaal Programma Landelijk Gebied. We reserveren middelen waarbij in plaats van uitkoop of waardedaling een langjarige saldogarantie gegeven wordt voor boeren die vezelteelt meenemen als aanvullend verdienmodel op bestaande activiteiten. Daarmee kunnen boeren blijven boeren zonder inkomensverlies en tegelijkertijd een forse bijdrage leveren aan het reduceren van de stikstofuitstoot.

#### *Tekstvoorstel 3*

We brengen in kaart welke gebiedsontwikkelingen de komende jaren op stapel staan om inzichtelijk te maken wat de potentiële afzet van biobased materialen is in onze provincie. Daarbij spannen we ons in om afspraken te maken met onze gemeenten en de keten over het toepassen van biobased bouwproducten in gebied en gebouw in lijn met de voorgenomen ambitie in de regionale woondeals om in 2030 50% van onze bouwopgave biobased te realiseren. Hierdoor creëren we een stabiele afzetmarkt voor de teelten van de boeren in onze provincie.

## **2. Blijven bouwen door toekomstbestendig te bouwen**

De Provincies spelen een centrale rol in de sturing op ruimtegebruik in Nederland. Waar de Nationale Omgevingsvisie vanuit de Rijksoverheid overkoepelend richting geeft, zullen in de Provinciale Omgevingsvisies daadwerkelijk ruimtelijke keuzes moeten worden gemaakt. Het is hierbij cruciaal om te sturen op ruimtelijke kwaliteit en samenhang van de verschillende gebieden in de Provincie.

Door in de Provinciale Omgevingsvisie rondom woningbouw expliciet aandacht te hebben voor toekomstbestendigheid, ontstaan duidelijke kaders voor gemeenten en marktpartijen. Daarbij gaat het niet alleen om zaken als klimaatadaptatie en natuurinclusiviteit, maar ook om de milieu- en klimaatprestaties van de woningen zelf. Daarnaast gaat het om de kwaliteit van gebiedsontwikkeling en de samenhang tussen de gebieden in de verschillende regio's.

Recent onderzoek wijst uit dat de bouw in 2027 haar 'CO<sub>2</sub>-budget' overschrijdt. Het op een meer circulaire manier bouwen, met een minimale milieu-impact en met meer biobased bouwmaterialen,

verlaagt de CO<sub>2</sub>-impact van de bouw fors. Door dit te combineren met losmaakbaar en aanpasbaar bouwen, zijn de gerealiseerde gebouwen tevens toekomstbestendig.

Het risico is groot dat door het niet halen van klimaatdoelen er de komende jaren door rechters grenzen worden gesteld aan de uitstoot van de industrie, net als momenteel bij stikstof het geval is. Deze industrie is voor 40% gelieerd aan de bouwsector. Het risico is dus groot dat de bouw op dat moment stilvalt, zeker het deel van de bouw dat afhankelijk is van staal en beton, omdat met de productie daarvan de grootste emissies gepaard gaan.

#### *Tekstvoorstel 4*

Wij evalueren alle bouwplannen op toekomstbestendigheid, zodat de provincie effectief beleid kan maken en (helpen) sturen op de kwaliteit van onze leefomgeving. 'Het Nieuwe Normaal', opgezet in samenwerking tussen grote opdrachtgevers en grote opdrachtnemers uit de bouwsector en toegepast in de City Deal Circulair en Conceptueel Bouwen en beschreven in de regionale woondeals is hiervoor de inhoudelijke basis.

#### *Tekstvoorstel 5*

Wij ontwikkelen in het verlengde van de ondertekening van het convenant toekomstbestendig bouwen, samen met onze belangrijkste stakeholders, een integrale visie en strategie voor een toekomstbestendige Provincie. Zo gaan we actief bijdragen aan het realiseren van een gezonde leefomgeving. Wij geven het goede voorbeeld en zorgen voor een level playing field binnen de provincie door onze eigen infra en vastgoed opgave toekomstbestendig te laten realiseren.

### **3. Toekomstbestendige gebiedsontwikkeling door ondersteuning van gemeenten.**

Bij aansturing van de woningbouwopgave spelen gemeenten een cruciale rol. Zij zijn immers het bevoegd gezag voor vergunningverlening en toetsing. In het geval dat gemeenten grondeigenaar zijn, hebben ze een belangrijke sleutel in handen in de realisatie van een gezonde en toekomstbestendig woon- en leefomgeving. Gemeenten hebben over het algemeen op het gebied van woningbouw een capaciteits- en expertisetekort. Daarom hebben zowel de Provincies als de Rijksoverheid zich geëngagementeerd om gemeenten te ondersteunen bij de woningbouwopgave met capaciteit en expertise. Daarbij is echter vooralsnog nauwelijks aandacht voor toekomstbestendig bouwen.

Door in de ondersteuning van gemeenten expliciet aandacht te besteden aan toekomstbestendigheid, ontstaat een sterker plan met lagere risico's. Door nu al aandacht te hebben voor klimaatadaptatie wordt de kans op toekomstige klimaatschade verkleind; door te sturen op een lage milieu-impact en CO<sub>2</sub>-uitstoot van de bouw worden toekomstige kostenstijgingen als gevolg van duurder wordende CO<sub>2</sub>-emissierechten beperkt. Juist gemeenten zijn hier aan zet om het lange-termijn-perspectief te bieden, waarbij de Provincie een ondersteunende rol kan spelen. Bijvoorbeeld als onafhankelijke partij bij het maken van prestatieafspraken met woningcorporaties en het aanbieden van expertise en capaciteit bij processen die nodig zijn voor toekomstbestendige gebiedsontwikkeling.

#### *Tekstvoorstel 6*

Wij breiden ons regionale versnellingssteam uit met inhoudelijke expertise op circulair bouwen, industrieel bouwen, klimaatadaptief bouwen en natuurinclusief bouwen. Daarbij maken we gebruik van de hulp van het nationale Expertteam Woningbouw en de Bouwcampus.

### *Tekstvoorstel 7*

Wij gaan in elke regio aan de slag om een routekaart te maken met de belangrijkste stakeholders om tot toekomstbestendige gebiedsontwikkeling te komen in lijn met de onlangs gesloten woondeals. Daarna bieden wij ondersteuning aan elke regio om toekomstbestendig bouwen daadwerkelijk integraal onderdeel te maken van (alle) projecten. We ontwikkelen beleidscycli waarin we halfjaarlijks alle ervaringen ophalen en ruimtelijk beleid aanscherpen zodat we in onze provincie effectief kunnen versnellen.

### **Tot slot**

De urgentie om te werken aan een duurzame wereld leidt tot steeds meer spanning en dilemma's. In de politieke én bedrijfseconomische dynamiek is het verleidelijk om terug te vallen op keuzes die op korte termijn renderen. Tegelijkertijd is het juist bij het thema waar de Provincie haar kerntaak heeft – het inrichten van de ruimte – van belang om lange-termijnkeuzes te maken op basis van een duidelijke visie.

Met in totaal meer dan 500 publieke én private partijen, verenigd in de Blue City, Green Village, City Deal Circulair & Conceptueel Bouwen, Building Balance, Gideon en Cirkelstad, roepen we jullie daarom op om bovenstaande drie oplossingsrichtingen mee te nemen in jullie nieuwe Coalitieakkoord. Deze 500 partijen laten zien dat we nu al hele grote stappen kunnen zetten naar een toekomstbestendige, gezonde leefomgeving met hoge kwaliteit. Met een duidelijke visie kan de Provincie actief bijdragen aan het creëren van handelsperspectief voor alle partijen die een rol spelen bij toekomstige gebiedsontwikkelingen. Zo voorkomen we dat CO<sub>2</sub> en Stikstof een debat van welles-nietes blijft en slaan we de handen ineen.

Wij zijn er van overtuigd dat we samen van de bouwsector de grootste aanjager van een toekomstbestendige economie kunnen maken met de landbouw als cruciale basis. Uiteraard gaan we graag het gesprek aan om deze punten verder uit te diepen en te verkennen hoe we actief samen kunnen werken bij het realiseren van een toekomstbestendige economie.

Heel veel succes de komende periode,

Rutger Buch

Gertjan de Werk

Jasper van den Munckhof

Jan-Willem van de Groep

Cirkelstad

City Deal Circulair en Conceptueel Bouwen

Building Balance

Gideon Building Transition Tribes